

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtäväyhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

-

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtioneuvoston päätöksessä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

-

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Esityksen mukaan X Oy voisi työllistää työ- ja elinkeinotoimiston sille osoittamia työttömiä työnhakijoita, joiden mahdollisuudet sopivan työn saamiseen ovat olennaisesti vähentyneet asianmukaisesti todetun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joiden osalta on ilmeistä, ettei työllistyminen muulle työnantajalle ole mahdollista.

Kansallisessa mielenterveysstrategiassa (2020) yhtenä painopisteenä ovat mielenterveysoikeudet. Mielenterveysoikeuksiin kuuluvat muun muassa yhdenvertainen oikeus asumiseen, opintoihin, työhön, toimeentuloon ja sosiaaliseen osallisuuteen. On tärkeää, että kohderyhmän työllisyyden edistämiseksi huomioidaan mielenterveysongelmia kokeneet ihmiset ja heidän yksilölliset tuen tarpeensa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi henkilöstön asianmukaista valmentamista ja koulutustaustan huomioimista.

Pelkän työkyvyttömyyseläkeoikeuden tai muun ”ulkoisen” määrittelevän tekijän käyttäminen valintaperusteena antaa hyvin heterogeenisen tuloksen. Näillä perusteilla valituilla on hyvin erilaiset tarpeet ja motivaatiot. Heidän jokaisen hyötyminen palvelusta on haastavaa ja edellyttää resurssien hajauttamista.

Uuden palvelun toteuttamisessa on kiinnitettävä huomiota yksilökohtaiseen motivaatioon ja tarpeisiin ja muistettava, että matka potentiaalisesti työllistyjäksi on hyvin eri mittainen.

Esityksessä tuodaan esille, että kohderyhmään kuuluisivat myös henkilöt, jotka ovat toistaiseksi myönnetyllä osatyökyvyttömyyseläkkeellä tai työkyvyttömyyseläkkeellä ja heillä on käytettävissä olevaa työkykyä. Eläketurvakeskuksen tilastojen mukaan vuonna 2020 työeläkejärjestelmästä siirtyi työkyvyttömyyseläkkeelle 19 100 henkilöä ja 2019 vuoden tapaan yleisin syy siirtyä työkyvyttömyyseläkkeelle olivat mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt. On kannatettavaa, että esityksessä kohderyhmään otetaan mukaan myös toistaiseksi myönnetyllä osa- ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevat henkilöt, koska esimerkiksi juuri mielenterveyshäiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkkeellä olevilla on monilla halua ja motivaatiota työskennellä omien voimavarojensa mukaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Esityksessä todetaan, että TE-toimistot ohjaisivat sopivat osatyökykyiset henkilöt mukaan uuden yrityksen toimintaan. Työterveyslaitoksen Työkykytalo-mallissa määritellään, että ihmisen työkyvyn perustan muodostavat fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky sekä terveys. On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että kohderyhmäkriteerien täyttymisen arvioiminen ja henkilöiden valinta edellyttää moniammatillista osaamista ja asiantuntijuutta, koska osatyökykyisten henkilöiden työkykyyn vaikuttavat sairaudet ja muut tekijät ovat hyvin erilaisia.

Mikä olisi perustettavalle erityistehtävayhtiölle sopiva nimi?

.

-

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

VALMENNUKSESTA

On tärkeää, että perustettavaan yhtiöön työllistettäviä valmennetaan. Tämä on tärkeää erityisesti mielenterveyskuntoutujien kohdalla: voi olla, että ilman valmennusta osallistujat voivat suoriutua vain yksinkertaisista työtehtävistä, mikäli heillä on ongelmia motivaation ja voimavarojen kanssa.

Valmennuksella voidaan varmistaa, että perusta on kunnossa: esimerkiksi arjessa on riittävästi voimavaroja tuovia asioita ja osallistujia on kykenevä oppimaan uutta ja kehittymään. Valmennuksen tarjoamilla taidoilla, kuten voimavarojen säätelyn taidolla, onnistumisen kokemusten tuottamisella itselleen, omien arvojen tuntemisella ja sisäisen motivaation tekijöiden tunnistamisella luodaan perusta itsensä johtamiselle ja jatkuvalle kehittymiselle. Näin osallistujat pystyvät pitkäjänteisesti lisäämään osaamistaan ja kasvattamaan työllistymispotentiaaliaan.

MUUTA

Uudistuksessa tulee huomioida se, että avoimille työmarkkinoille pääsyn tulee aina olla ensisijainen tavoite henkilöiden työllistymisessä, koska oikeanlaisessa työssä, jossa terveys ja muut yksilölliset tekijät ovat tasapainossa työn vaatimusten kanssa, henkilö ei ole osatyökykyinen, vaan työkykyinen.

Työllistyminen ei ole pelkästään työllistettävän omista ominaisuuksista kiinni oleva asia: myös työelämän rakenteita on tarkasteltava kriittisesti – milloin kyse on työelämän joustamattomuudesta ja milloin yksilön aidosta kyvyttömyydestä tehdä koulutustaan ja osaamistaan vastaavaa työtä? On stigmatisoivaa siirtää mielenterveyden ongelmia kohdanneen, järjestelmässä osatyökyvyttömäksi kategorisoidun henkilön työllistämisen vastuu valtionyhtiölle varsinkin silloin, kun avoimilla työmarkkinoilla erilaisilla varhaisessa vaiheessa tehtävillä mukautuksilla ja joustoilla olisi mahdollista välttää myöhempi työkyvyttömyys ja siihen liittyvä hallinnollinen ja inhimillinen taakka.

Valtionyhtiön perustaminen ei saisi johtaa siihen, että osatyökykyisten muut työllistämistoimet ja työllistäminen avoimille työmarkkinoille jäävät vähemmälle huomiolle. Osatyökykyisten työllistämisen mahdollistaminen ja edistäminen myös muun kuin valtionyhtiön palvelukseen edesauttaa myös tarpeellista inklusiota ja stigman vähentämistä sekä edistäisi aidosti työelämän kehittymistä sellaiseksi, että myös osatyökykyiset voivat työllistyä monipuolisesti eri yhteiskunnan toimialoille.

Lähteet:

- Suomen työeläkkeensaajat (2021). Viitattu: 6.8.2021. Saatavissa: <https://www.etk.fi/tutkimus-tilastot-ja-ennusteet/tilastot/tyoelakkeensaajat/>
- Työkykytalo. Viitattu: 6.8.2021. Saatavissa: <https://www.ttl.fi/tyoyhteiso/tyokykytalo/>
- Vorma, H., Rotko, T., Larivaara, M. & Kosloff A. Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030 (2020). Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:6.

Korhonen Oskari

Mielenterveyden keskusliitto ry - Oskari Korhonen, lakimies; Riikka Mettälä,
sosiaalityön asiantuntija; Jyrki Rinta-Jouppi, kouluttaja